

Bharuch Nature Club

bharuch-nature-club@gmail.com

<https://www.facebook.com/BharuchNatureClub>

આ અંકનું વૃક્ષ

નાગચંપો/સુલતાનચંપો (Calophyllum inophyllum)

Common English Name: Ball Nut Tree, Alexandrian laurel

ભરૂચ શહેરમાં વૃક્ષનું સ્થાન : નર્મદાનગર ટાઉનશીપમાં મંદિર તરફ જતા પહેલા રસ્તાની જમણી તરફ છ-સાત વૃક્ષ હારમાં છે.

સુલતાન ચંપો ભારતનું વૃક્ષની મનાય છે. ઉષ્ણકટિબંધનું આ વૃક્ષ રેતાળ, હલકી એવી દરિયાકિનારાની જમીન પર સહેલાઈથી ખુબ વિશાળરૂપે ધારણ કરે છે. ખુબ સુંદર દેખાતું આ વૃક્ષ સદાપણી (બારમાસી લીલું) અને અનુકૂળ પરિસ્થિતિમાં મધ્યમથી વિશાળ, ઘટાદાર રૂપ ધારણ કરે છે. તેની ઘટા અનિયમિત પ્રકારની અને ભારે છાંયડાવાળી હોય છે. તેના પર્ણો ચળકાટવાળો ગાઢ લીલો રંગ ધરાવતા, જાડા અને લંબગોળ આકારના હોય છે. તેના ફૂલ સફેદ રંગના, આઠ-દસના ઝુમકામાં અને ખુબ સુગંધીદાર હોય છે. આ ઝાડ સુંદર ઘટાદાર દેખાવ અને સુગંધીદાર ફૂલોને કારણે બગીચાઓમાં પણ જોવા મળે છે પણ મુખ્યત્વે ઉષ્ણકટિબંધના વિસ્તારમાં દરિયાકિનારાની રેતાળ જગ્યા પર કુદરતી રીતે બધે જ ઉગેલા જોવા મળે છે. તેના ફળ 2 થી 4 સેમી વ્યાસ ધરાવતા ગોળ આકારના હોય છે જેમાં વચ્ચે મોટું બીજ હોય છે જે ઝેરી મનાય છે. ફળનો ઉપરનો ભાગ ચામાચિડિયા/વાગોળોનો મનપસંદ ખોરાક છે. તેઓ બીજ બહાર ફેંકે છે જે દરિયાના કે નદીના પાણીમાં દૂર જઈ બીજે ઉગી નીકળે છે. બીજમાંથી મળતું તેલ ઔષધિય ગુણધર્મોવાળું મનાય છે. ચામડી માટે ગુણકારી મનાતું હોય સૌંદર્ય પ્રસાધનો અને ચામડીના ડાઘ દૂર કરવામાં ઉપયોગી મનાય છે.

વૃક્ષનું લાકડું ખુબ વજનદાર અને મજબૂત હોય છે. કેરાલામાં નાની બોટ બનાવવામાં તથા લાકડાના કોતરકામ(wood carving)માં ઉપયોગમાં લેવાય છે. રેલવેના સ્લીપર તથા નાના પુલ બનાવવામાં પણ ઉપયોગમાં લેવાય છે.

માહિતી સંદર્ભ : [એગ્રોફોરેસ્ટ્રી](#)

વિનંતી:- સર્વેને વિનંતી છે કે અમારા આ પ્રયત્નોને આગળ ધપાવવા અમને મદદ કરશો. તમારી પર્યાવરણ/વન્યજીવન/પક્ષી વિશેની નોંધ અમારા ઈ-મેઈલ (bharuch.nature.club@gmail.com) પર મોકલી આપવા વિનંતી. તમારા આ ઈ-ન્યુઝલેટર વિશેના અભિપ્રાય પણ તમે મોકલી શકો છો.

આ અંકનું પક્ષી

દરજીડો (Common Tailorbird)

વર્ણન

દરજીડો એ "ચકલી"ના કુળનું ચકલીથી નાનું અને ગાયક પક્ષી છે. તે મધ્યમ કદ અને પહેળા પર્ણો ધરાવતી વનસ્પતિના પાન સીવીને પોતાનો માળો બનાવે છે. તેની આ સીવવાની કળાને કારણે જ તેને દરજીડો કહે છે. તેઓ મોટેભાગે માનવવસ્તીની નજીક જ, ખાસ કરીને બગીચાઓમાં રહેતા હોય છે. તે સ્વભાવે શરમાળ હોવાથી માણસોની નજરે જલદી ચડતા નથી. મોટે ભાગે વનસ્પતિમાં છુપાઈને રહેવાનું પસંદ કરે છે પણ તેનો તીણો અને મોટો ટહુકો તેની હાજરીની ચાડી ખાય છે.

શરીરનો ઉપરનો ભાગ ચળકતો પીળાશ પડતો લીલો હોય છે. પૂંછડી ઉપરની તરફ અને લાંબી હોય છે. માથાનો ભાગ ચાંચની ઉપર લાલાશ પડતો હોય છે. અને શરીરનો નીચેનો ભાગ આછો રાખોડી કે સફેદ હોય છે. આ પક્ષીમાં નર-માદાનો તફાવત કરવો અઘરો છે. બંને સમાન દેખાવાના હોય છે. ફક્ત સંવનન સમયે નરની પૂંછડીના મધ્ય ભાગના બે પીંછા વધારે લાંબા હોય છે.

Recent News

છેલ્લા અંકમાં જણાવ્યા પ્રમાણે [હેલના બચ્ચા સાથેનો અમારો અનુભવ](#)

-હિરેન મજીઠીયા

Bird Notes

જી.એન.એફ.સી. કોર્પોરેટ બિલ્ડીંગ તથા ટાઉનશીપ ખાતે તલીયુ ટપુશીયું (Scaly-Breasted Munia) ગત વર્ષે હું અને હિરેનભાઈ જી.એન.એફ.સી. કોર્પોરેટ બિલ્ડીંગમાં આવેલ જૂની લાઈબ્રેરી સામે કાર પાર્ક કરીને આવી રહ્યા હતા ત્યારે મેં એક લાંબી પૂંછડીવાળા પક્ષીને બોગનવેલ તરફ જતા જોયું. કુતુહલ એ હતું કે ખુબ નાનું જણાતું આ પક્ષી કયું હશે? હું અને હિરેનભાઈ વધુ નિરીક્ષણ માટે સતર્કતાપૂર્વક એ બોગનવેલ તરફ આગળ વધ્યા અને નિરીક્ષણ કરતા માલુમ પડ્યું કે એ કોઈ ટપુશીયું હતું. તે પ્રજનન ઋતુના ભાગરૂપે પોતાનો ગોળ દડા જેવો માળો બનાવી રહ્યું હતું. તેની માળો તૈયાર કરવાની ધગશનું મેં અને હિરેનભાઈએ જીણવટપૂર્વક અવલોકન કરેલ. નર અને માદા વારાફરતી ઘાસની લાંબી પટ્ટીઓ લાવીને ખુબ જ કુનેહપૂર્વક માળો બાંધી રહ્યા હતા. મેં તુરંત જ શ્રી નીતિન ભટ્ટને ફોન લગાવીને પક્ષીનું વર્ણન કહ્યું તો તેમણે તલીયુ ટપુશીયું હોવાનું અનુમાન કર્યું. તેમણે એમ પણ જણાવ્યું કે આ પક્ષી દક્ષિણગુજરાત સિવાય ગુજરાતમાં બીજે બહુ જ ઓછું જોવા મળે છે. બીજા દિવસે શ્રી હિરેનભાઈએ તેના ખુબ જ સુંદર ફોટોગ્રાફ પડ્યા જે અમે નીતિનભાઈને મોકલી આપ્યા અને તેમણે તલીયુ ટપુશીયું હોવાનું સમર્થન કર્યું. ચાલુ વર્ષે પણ મેં અને હિરેનભાઈએ તે જ બોગનવેલમાં તેના બચ્ચા સાથે જોયું હતું. મેં થોડા સમય પહેલા તલીયુ ટપુશીયું ટાઉનશીપ ખાતે પણ જોયું હતું. વધુ અવલોકન કરવાથી તેમની વધુ માહિતી મળી શકે તેમ છે.

-ધનશ્યામસિંહ ડાભી

પક્ષીનિરીક્ષણ માટે જીએનએફસી કોર્પોરેટ ઓફિસ અને તેની આસપાસનો વિસ્તાર ખુબ જ સરસ છે. હું મારા અંગત કામ માટે 30/8/2013ની સવારે નર્મદા ચોકડી તરફ જતો હતો ત્યારે સવારનું વાતાવરણ સરસ લાગતા કોર્પોરેટ ઓફિસ વાળા રોડ પર જરા નજર નાખવાના ઇરાદે તે તરફ ગયો. એબીસી ચોકડીથી થોડું આગળ વધતા એક શિકરાનો અવાજ આવતા સંભળાયો... સ્ક્રૂટર પાર્ક કરી એ તરફ નજર કરવા જતા જ શિકરો કાંઈક શિકાર કરી ભાગતો નજરે પડ્યો, ઝાડની છાયા અને વાદળછાયા હવામાનને કારણે

તેનું વજન લગભગ 10 ગ્રામ હોય છે અને લંબાઈ 8-12 સે.મી. હોય છે.

ખોરાક

તેઓ મુખ્યત્વે જીવાંત પર નભે છે. આ ઉપરાંત ઈંચળ અને ફળોનો પણ લાભ ઉઠાવે છે.

આ ફોટો પક્ષીઓએ માળા છોડી દીધા પછી પાડેલા છે જેથી પક્ષીઓને કે તેમના માળા/ઈંડાને કોઈ નુકસાન ના થાય. તમે પણ જ્યારે માળાનો ફોટો પાડો ત્યારે એ વાતનું ખાસ ધ્યાન રાખો કે તેમને ખલેલ ના પડે.

સંવનનકાળ

સંવનનકાળ ભારતમાં મુખ્યત્વે મે થી ઓગસ્ટનો હોય છે. તેઓ માળો બનાવવા માટે રેસાનો ભરપુર ઉપયોગ કરે છે. તેઓનો માળો પાન સીવીને બનાવેલો હોય છે. તે સામાન્ય રીતે નજરમાં નથી આવતો. માળો બનાવવા માટે નીચે પાતળા સળી-સાઠીકડા ગોઠવીને તેના પર રેસાથી કુણું રહેઠાણ બનાવે છે જેમાં માદા ઈંડા મુકે છે. ઈંડા સેવાઈને બહાર આવતા 12-14 દિવસ લાગે છે. બચ્ચાને પૂંછડીના પીંછા છેલ્લે આવે છે એટલે શરૂઆતમાં બચ્ચા પૂંછડી વગરના જ હોય છે જેથી તેમને આપને સરળતાથી ઓળખી શકીએ છીએ.

ભાગતા શકરાના ચાચમા શુ હતુ તે ઓળખાયુ નહી. ત્યાથી કોપોરેટ ઓફિસના દરવાજા પાસેના પીપળના(Ficus amplissima)ના એક મોટા ઝાડ પાસે બંગાળીબાવળ(Acacia auriculiformis)ના ખુબ ઉંચા ઝાડ પર 7 જેટલા હરિયલ(Yellow Footed Green Ipeon) નજરે ચડ્યા તે જોવા માટે રોકાતા ઝાડ પર અન્ય નાના પક્ષી ઉડાઉડ હરતા હતા. દૂરબીનથી જોતા કંસારા હોવાનું માલુમ પડ્યુ અને તેમની હાજરી મોટી હતી. લગભગ 20થી વધુ હતા અને પાસેના પીપળના ઝાડની ઘટમા વારેવાર આવજાવ કરતા હતા.[Photos](#) પીપળના ઝાડ પર બીજા વધુ કંસારા હતા પણ ખુબ ઘટાદાર પાંદડા હોવાથી જોઇ શકાતુ ન હતુ. ત્યાંથી આગળ તરફના ઝાડ પર શોબીગીનો અવાજ આવતો હતો પણ ચોમાસાની ઋતુ હોઇ ઘટાદાર પાંદડાઓની આરપાર જોવુ અશક્ય હોવાથી હુ મારા કામ અર્થે ત્યાથી નીકળી ગયો.

-નીતિન ભટ્ટ

Important Information

IF ANYONE WANT TO SUBSCRIBE TO THIS NEWSLETTER DIRECTLY, PLEASE [CLICK HERE](#).

Forward above link to someone interested in our activities.